

Etikkrådets virksomhet

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland er et uavhengig råd som gir anbefalinger til Norges Bank om å utelukke selskaper fra Statens pensjonsfond utland eller sette selskaper til observasjon på grunnlag av retningslinjer fastsatt av Finansdepartementet. Retningslinjene har både produktbaserte utelukkelseskriterier som for eksempel produksjon av tobakk, kull og noen våpentyper og atferdsbaserte utelukkelseskriterier om for eksempel korrupsjon, menneskerettighetsbrudd, miljøskade og uakseptable utslipp av klimagasser. Terskelen for utelukkelse skal være høy, og selskaper kan bare utelukkes hvis de i fremtiden vil representere en uakseptabel etisk risiko for fondet. Alle Etikkrådets anbefalinger offentliggjøres på rådets nettside så snart Norges Bank har offentliggjort sin beslutning.

Porteføljeovervåking og innhenting av informasjon

Etikkrådet følger løpende med på om selskaper i fondet har virksomhet som kommer inn under retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPU, og arbeider parallelt med mange saker og problemstillinger.

For produktkriteriene kartlegger et konsulentfirma selskaper som har virksomhet som kan være i strid med kriteriene. Rådet mottar en rapport om dette hvert kvartal. Rådet følger i tillegg med på informasjon fra andre kilder og foretar løpende undersøkelser av aktuelle selskaper.

For atferdskriteriene identifiseres selskaper gjennom porteføljeovervåking, eksterne henvendelser og systematiske gjennomganger av områder med høy etisk risiko. Et konsulentfirma søker daglig i mange nyhetskilder på flere språk etter oppslag om selskaper i porteføljen. Rådet får rapporter fra konsulenten annenhver måned. I tillegg følger rådet med på en rekke databaser med informasjon om for eksempel korrupsjon eller krenkelser av menneskerettighetene. Rådet mottar også henvendelser fra organisasjoner eller enkeltpersoner med oppfordring om å vurdere saker. Disse kan komme direkte til rådet eller være videresendt fra Norges Bank. I utvalget av saker for

nærmere undersøkelser legger rådet vekt på normbruddets grovhet og omfang, konsekvensene av normbruddet, om selskapet forårsaket eller medvirket til normbruddet, selskapets tiltak for å forebygge eller bøte på skader og risiko for tilsvarende hendelser i fremtiden.

Informasjonstilgangen varierer betydelig fra land til land. Etikkrådet forsøker å kompensere for dette ved å gjennomføre undersøkelser av forhold som vanligvis ikke fanges opp av nyhetsovervåkingen. Slike undersøkelser følger ofte en langsiktig plan. Når Etikkrådet har valgt ut et område, følger rådet dette over flere år. Rådet har for eksempel arbeidet med selskaper som avhender utrangerte skip til opphugging i Bangladesh og Pakistan, såkalt *beaching*, siden 2017 og avskoging og tap av biologisk mangfold siden 2010.

Etikkrådet innhenter informasjon fra blant annet forskningsmiljøer og internasjonale, regionale og nasjonale organisasjoner og setter i mange tilfeller ut konsulentoppdrag for å undersøke indikasjoner på normbrudd som dekkes av retningslinjene. I 2020 har det på grunn av koronaepidemien vært utfordrende å gjøre undersøkelser på bakken. Etikkrådet har ofte en inngående dialog med selskapene i løpet av vurderingsprosessen.

Tabell 1: Nøkkeltall for Etikkrådets virksomhet i 2018–2020

År	2018	2019	2020
Aksjeselskaper i SPU ved årets slutt (ca.)	9150	9200	9150
Utelukkede selskaper etter tilrådning fra Etikkrådet ved utgangen av året	70	65	71
Selskaper under observasjon etter tilrådning fra Etikkrådet	8	7	6
Selskaper som Etikkrådet har avgitt tilrådninger om i løpet av året	10	17	12
Selskaper som er utelukket i løpet av året etter tilrådning fra Etikkrådet	11	3	10
Selskaper som er satt til observasjon i løpet av året	2	0	0
Observasjoner som er avsluttet i løpet av året	0	1	1
Utelukkelse som er opphevet i løpet av året	2	7	2
Selskaper som rådet har vært i kontakt med	34	50	77
Selskaper som rådet har møtt	22	14	16
Saker som er tatt opp til vurdering i løpet av året	78	100	120
Saker som ble avsluttet i løpet av året	98	87	104
Selskaper under arbeid i løpet av året	189	180	206
Antall rådsmøter	11	9	10
Ansatte i sekretariatet	8	8	8
Budsjett (mill.)	18,5	18,7	18,7

Tabellen oppsummerer omfanget av Etikkrådets undersøkelser av selskaper i 2020 sammenliknet med 2019 og 2018. Utelukkelse Norges Bank har besluttet uten tilrådning fra Etikkrådet under kullkriteriet, er ikke inkludert i tabellen. Selskaper som tas av børs, fjernes fortløpende fra listen over utelukkede selskaper.

Oversikt over Etikkrådets virksomhet i 2020

I 2020 anbefalte Etikkrådet å utelukke syv selskaper, å oppheve utelukkelsen av tre selskaper og å sette to selskaper til observasjon. Norges Bank offentliggjorde på grunnlag av Etikkrådets tilrådninger fra 2019 og 2020 at ti selskaper var utelukket, at utelukkelsen av to selskaper var opphevet, samt at ett selskap som sto til observasjon, var satt til eierskapsutøvelse.

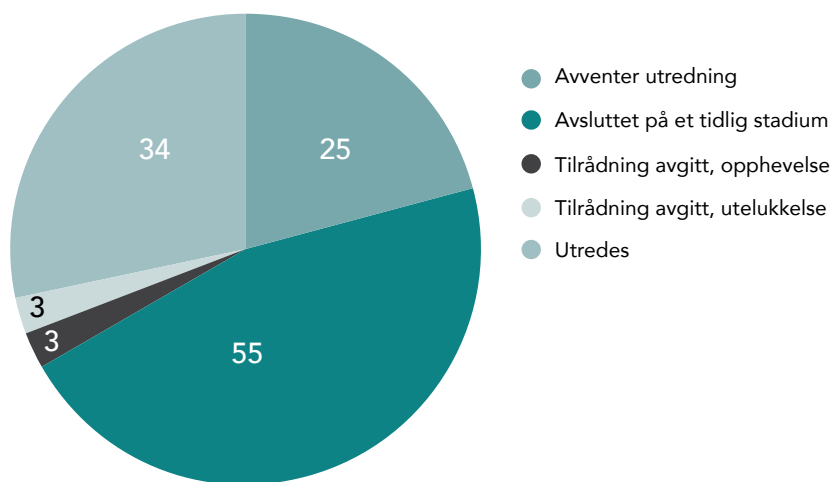
Per 31. desember 2020 var 71 selskaper utelukket fra fondet, mens seks sto til observasjon på grunnlag av tilrådninger fra Etikkrådet. Etikkrådet følger opp disse selskapene ved å vurdere om grunnlaget for uteluk-

kelse eller observasjon fortsatt er til stede, og ved å ha en årlig dialog med selskapene som står til observasjon. I tillegg kommer 73 selskaper som Norges Bank har utelukket på eget initiativ under kullkriteriet og 17 selskaper som Norges Bank har satt til observasjon under samme kriterium. Disse selskapene følges opp av Norges Bank.

I tillegg til det løpende arbeidet med å vurdere selskaper i fondet, har Etikkrådet i 2020 brukt en del ressurser på å bidra i arbeidet med NOU 2020:7 «Verdier og ansvar» om det etiske rammeverket for SPU.

Figur 1: Hvordan gikk det med de 120 sakene som ble tatt opp til vurdering i 2020?

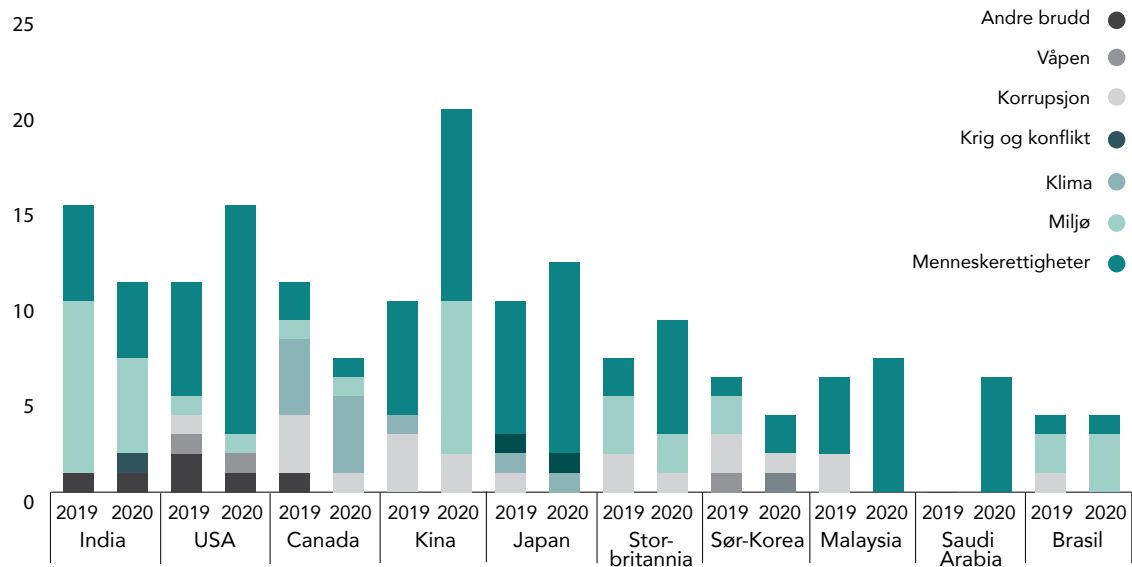

Figuren viser status for de 120 nye sakene Etikkrådet tok opp til vurdering i 2020.

Etikkrådet hadde 222 saker til vurdering i løpet av 2020. Av disse ble 120 fanget opp i løpet av året. For seks av de nye sakene er det allerede avgitt tilrådning om utelukkelse eller opphevelse av utelukkelse. 55 av de nye sakene ble lagt bort på et tidlig stadium, hvorav 25 av disse ble vurdert etter korrupsjonskriteriet. 34 av sakene utredes fortsatt, mens 25 ennå ikke har vært gjenstand for en fullstendig innledende vurdering. Kritikverdige håndtering av koronasmitte og fengsling av ugifte fødende kvinner i Gulfstatene er to av temaene fra de nye sakene i 2020. Enkelte

selskaper er gjengangere i Etikkrådets utredninger og har blitt tatt opp til vurdering for ulike forhold og under ulike kriterier. I 2020 har 12 av de 206 selskapene som har vært oppe til behandling, blitt vurdert for to, og i ett tilfelle tre, separate saksforhold.

Figur 2: Saker under arbeid i 2019 og 2020

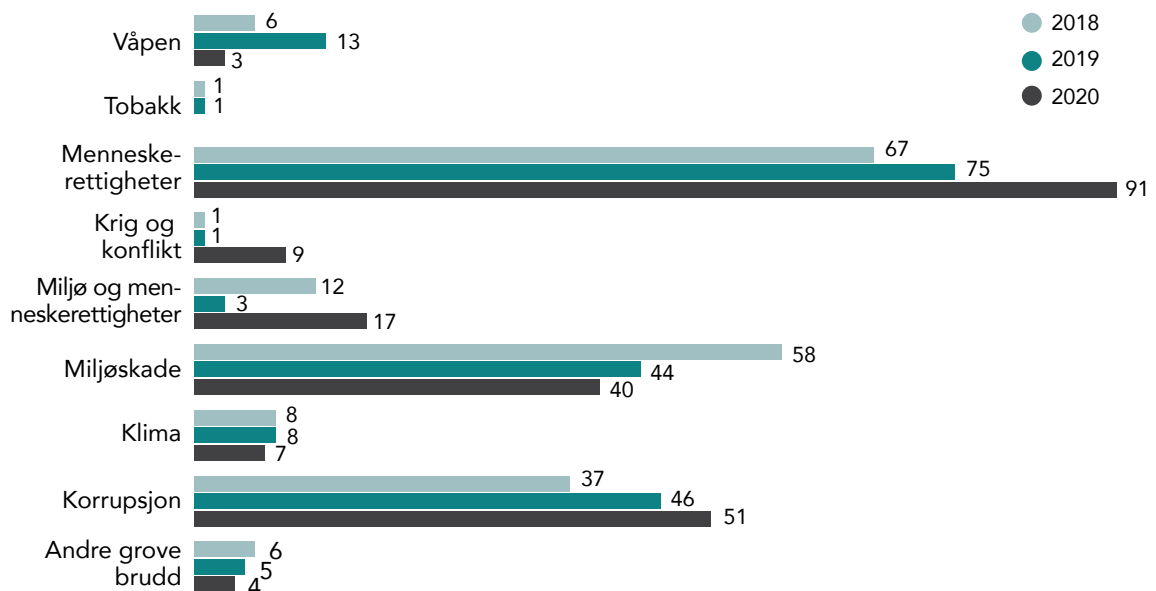

Her vises saker under arbeid i 2019 og 2020 utover en innledende vurdering. Sakene er fordelt på kriterium og hvor selskapene er registrert. Her vises de ti landene hvorfra flest selskaper utredes

SPU var ved utgangen av 2020 investert i mer enn 9 000 selskaper i rundt 70 land. Den geografiske fordelingen av de 206 selskapene som Etikkrådet har arbeidet med i løpet av året, reflekterer den geografiske fordelingen av selskapene i fondet. Den geografiske fordelingen av Etikkrådets arbeid varierer likevel noe fra år til år. Det er for eksempel en markant økning fra 2019 til 2020 i antall saker Etikkrådet har arbeidet med fra Kina. Dette skyldes særlig at Etikkrådet har gjort undersøkelser av menneskerettighetskrenkelser i forbindelse med interneringen av uigurer i Xinjiang-provinsen og miljøskade som følge av produksjon av preparater der materiale fra truede dyrearter inngår. For de asiatiske selskapene for øvrig er brudd på arbeidstakerrettigheter det dominerende temaet. De asiatiske selskapene undersøkes ofte som ledd i en gjennomgang av områder med høy etisk risiko og ikke på grunnlag av nyhetsoppslag. Dette gjelder for eksempel undersøkelser av foren-

sing fra antibiotikaproduksjon i India som ble avsluttet i 2020 uten at noen selskaper ble anbefalt utelukket. De omfattende utslippene av antibiotika fra denne produksjonen utgjør et svært alvorlig og globalt miljøproblem ettersom det har betydning for utviklingen av resistente bakterier. Mange selskaper bidrar trolig til problemet, men det er vanskelig å dokumentere enkelt-selskapenes bidrag til forurensningen.

For selskaper hjemmehørende på det amerikanske kontinentet, er Etikkrådets arbeid spredt noe jevnere over kriteriene, selv om det for USA også har vært en økning av saker som har blitt vurdert etter menneskerettighetskriteriet i 2020. Rådet har for eksempel gått gjennom nyhetssaker knyttet til selskapers håndtering av covid-19-smitte på arbeidsplassen. Blant kanadiske selskaper utgjør klimasakene knyttet til oljesandsproduksjon er betydelig andel.

Figur 3: Sakene Etikkrådet har arbeidet med, fordelt på kriteriene

Figuren viser hvordan Etikkrådets arbeid i 2020 har fordelt seg på de ulike kriteriene. Her er både saker som er grundig utredet, og saker som er lagt bort etter innledende undersøkelser, inkludert.

Arbeid under de ulike kriteriene

Menneskerettighetskriteriet er fremdeles det området hvor rådet utreder flest saker. Slike saker har som oftest utgangspunkt i undersøkelser Etikkrådet selv initierer basert på antakelser om den generelle risikoen for brudd på arbeidstakerrettigheter i en bransje eller et område. Dermed undersøkes et stort antall selskaper innledningsvis. Først kartlegger rådet alle selskaper med en viss virksomhet og kontakter relevante selskaper for å få informasjon som kan bekrefte eller avkrefte Etikkrådets antakelser. Basert på selskapenes svar og informasjon fra andre kilder avgjør rådet så hvilke selskaper som skal utredes nærmere. I 2020 har rådet for eksempel fortsatt arbeidet med arbeidsforhold som grenser til tvangsarbeid for migrantarbeidere, og har også begynt en kartlegging av selskaper som bruker arbeidskraft knyttet til interneringsleirene i Xinjiang-provinsen.

Andre typer saker har oftere utspring i nyhetsoppslag eller NGO-rapporter. Slike saker er for eksempel knyttet til brudd på urfolks rettigheter og tvangsflytting, som også har utgjort en god del av sakene i 2020.

Under krig- og konfliktkriteriet har rådet vurdert flere saker hvor selskaper samarbeider med det militære eller sikkerhetsstyrker. Andre former for medvirkning til brudd på individers rettigheter i krig og konflikt har vært knyttet til virksomhet på Vestbredden.

Under miljøkriteriet har rådet fortsatt arbeidet med gruve- og industriforurensning, skade på verneområder og tap av biologisk mangfold. Flere av sakene som er utredet under miljøkriteriet, har også en menneskerettighetsside. I saker hvor et selskap kan komme under vurdering for flere kriterier, vil Etikkrådet normalt legge avgjørende vekt på ett av kriteriene, også når den samme virksomheten kommer inn under to kriterier. Et unntak fra dette er *beaching*-sakene, hvor tilrådingene er begrunnet både med en uakseptabel risiko for miljøskade og menneskerettighetsbrudd.

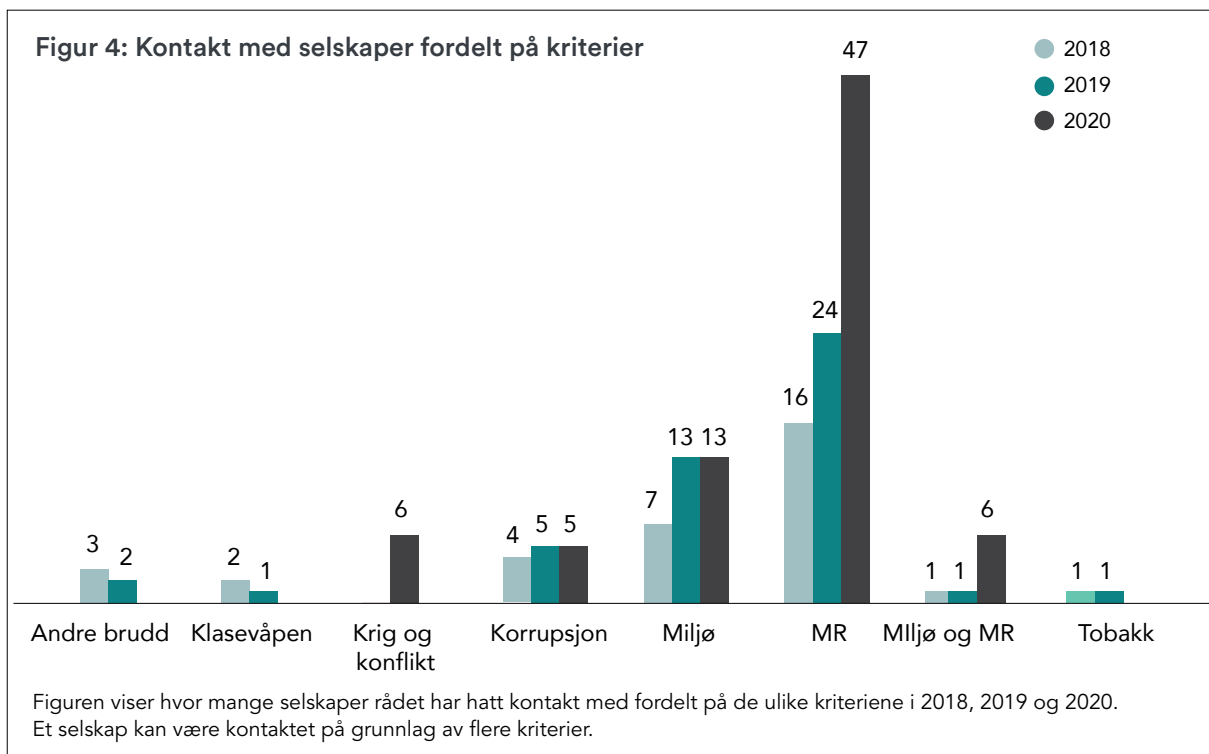
Siden 2017 har Etikkrådet hatt en løpende porteføljeovervåking under korrupsjonskriteriet hvor selskaper som blir valgt ut på grunnlag av den første gjennomgangen av korrupsjonsanklager, blir systematisk registrert, sortert etter sektor og rangert med

henblikk på risiko. Som en følge av denne tilnærmingen har et økende antall selskaper de siste årene vært gjenstand for en innledende vurdering. De fleste av disse legges bort på et tidlig tidspunkt. Hvis det er mange korrupsjonssaker i en bestemt sektor, vil det også være mulig å gjennomføre en mer samlet gjennomgang av disse. I 2019 ble det for eksempel gjennomført en slik gjennomgang av oljeservice-selskaper. I 2020 er det påbegynt en systematisk gjennomgang av de statskontrollerte oljeselskapene i fondet som rådet ennå ikke har vurdert.

Kontakt med selskaper i 2020

I 2020 har Etikkrådet vært i kontakt med 77 selskaper og hatt møter med 16 av dem. Rådet kontakter selskaper som det etter innledende undersøkelser vil vurdere nærmere. Først skriver rådet et brev til selskapene og ber om informasjon som kan gi et bedre grunnlag for å vurdere deres virksomhet. Alle selskaper som utredes under atferdskriteriene, får i tillegg anledning til å kommentere et utkast til tilrådning før Etikkrådet eventuelt gir sin anbefaling til Norges Bank.

Rådet har også i 2020 hatt kontakt med desidert flest selskaper som utredes under menneskerettighets-kriteriet. Etikkrådet legger vekt på informasjon fra selskaper og anser det som en selvstendig risikofaktor om selskaper ikke bidrar med konkret og etterprøvbart informasjon om virksomheten. De fleste selskaper rådet kontakter for informasjon, svarer på henvendelsen, men det er også noen unntak. I 2020 kontaktet rådet for eksempel ti selskaper hjemmehørende i Midtøsten, men kun ett av disse har besvart Etikkrådets henvendelser. I noen av disse sakene er faktagrunnlaget lett tilgjengelig, men i andre saker

er det ikke mulig å få tak i konkret informasjon eller å gjøre undersøkelser lokalt.

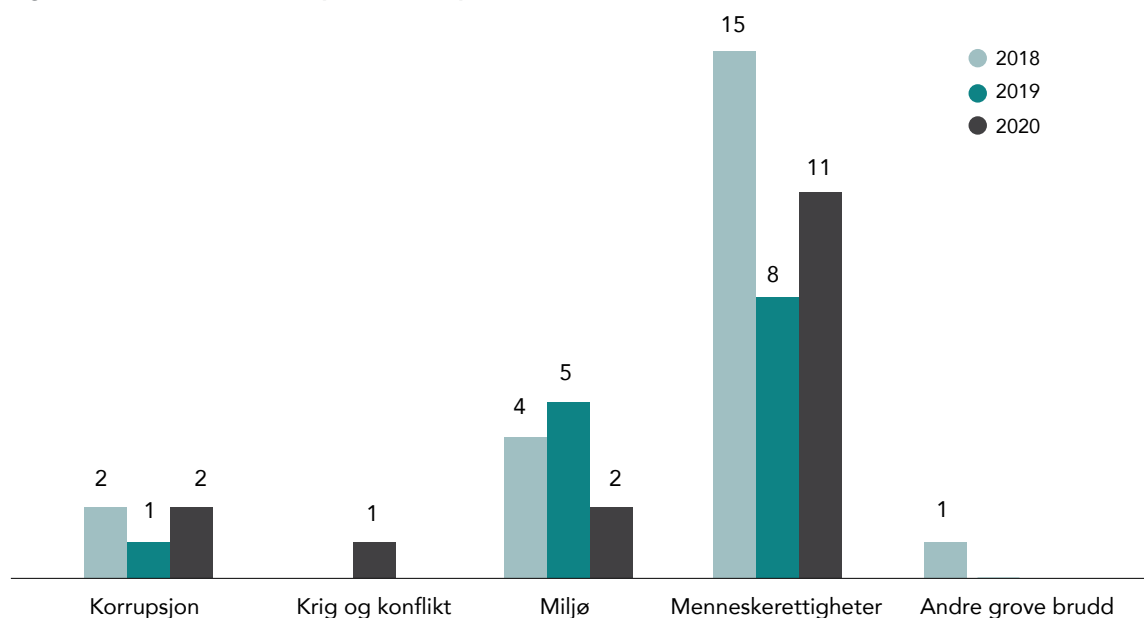
Normalt møter Etikkrådet selskaper sent i utredningsprosessen, gjerne på grunnlag av et utkast til tilrådning om utelukkelse. For tre av selskapene rådet møtte i 2020, har det blitt avgitt en tilrådning om utelukkelse eller observasjon til Norges Bank. Fire av selskapsmøtene i 2020 har blitt avholdt på et tidlig stadium i utredningen, og har i flere tilfeller bidratt til at saken har blitt lagt bort.

Det at selskaper står til observasjon, fører også til behov for møter med selskapene for å innhente informasjon til observasjonsrapporter. Tre av selskapsmøtene i 2020 har vært med selskaper som står til observasjon, og flere slike møter har blitt utsatt på grunn av koronaepidemien. Etikkrådet møter også tidvis utelukkede selskaper, enten fordi Etikkrådet

ønsker å vurdere om utelukkelsesgrunnlaget fortsatt er til stede, eller fordi selskaper ber om å få møte Etikkrådet. I 2020 har rådet møtt ett utelukket selskap og ett selskap som var anbefalt utelukket, men som fondet hadde solgt seg ut av før hovedstyret i Norges Bank hadde behandlet saken.

Figur 5: Møter med selskaper fordelt på kriterier

Figuren viser hvor mange selskaper rådet har hatt møte med fordelt på de ulike kriteriene i 2018, 2019 og 2020.

Revurdering av utelukkede selskaper

Et selskap blir ikke utelukket for en bestemt tidsperiode, og utelukkelsen kan oppheves så snart grunnlaget for utelukkelse faller bort. Etikkrådet gjør årlig enkle undersøker av alle utelukkede selskaper ved å sjekke om de fortsatt driver virksomheten som førte til utelukkelse, eller om virksomheten er endret. For noen selskaper gjøres grundigere undersøkelser, for eksempel hvis selskapene ber om det, eller hvis det er indikasjoner på vesentlige endringer. Hvis et selskap har gjennomført tiltak som har ført til tilstrekkelige forbedringer i forholdene utelukkelsen er basert på,

avgir Etikkrådet en tilrådning om å oppheve utelukkelsen. Forbedringene må kunne observeres i praksis og ikke bare i selskapets strategier eller planer. En vanlig årsak til anbefalinger om opphevelse av utelukkelse er at selskapet har avsluttet eller avhendet den delen av virksomheten som utgjorde utelukkelsesgrunnlaget.

I 2020 har Etikkrådet anbefalt å oppheve utelukkelsen av tre selskaper. Norges Bank opphevet utelukkelsen av to selskaper etter tilrådning fra Etikkrådet. Selskaper som er tatt av børs, blir tatt av listen over utelukkede selskaper uten at tilrådingen blir opphevet.